

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՈՄՄՈՒՆԻՍՏԻ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի է: Կես տարվանը 6 ռուբլի: Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Քիֆիլիում գրվում են խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն: Тифлисъ, Редакция „Мшакъ“.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տ է լ է Ֆ օ ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիզուով:

Յայտարարութիւնները համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպեկի.
Տ է լ է Ֆ օ ն № 253.

Հ Ի Մ Ն Ա Կ Ի Ր Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ա Ր Ծ Ր ՈՒ Ն Ի

ԲՈՎՃԱՆԳՆԵՐԻՆ

Պետք է իրագործել.—Ներքին Տեսչութիւն.
Հայոց ներկայացուցիչները Բաղուստի. Նամակ
Խմբագրութեան. Ներքին լուսին.—ԱՐՏԱՔԻՆ
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից.—ԽԱՌՆ
ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒ
ԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Հէյրաթ. Ծառ:

ՊԵՏԻ Ե ԻՐԱՍԻՐՈՒՄԸ

«Մշակի» ներկայ համարում մեր ընթացողները կը կարգան Պարսկաստանից գրված մի նամակ, որի մէջ խօսվում է տեղական հայ-գերմանական որբանոցի արհեստագործական ցուցանանքների մասին: Որբանոցը բաց է արել արհեստանոց, որտեղ սաները սովորում են ուսուցանանքներն և առաջագործութիւն:

Մեզ դեռ յայտնի չէ, թէ որ աստիճանի բարձր և կատարեալ է որբանոցի սաների գիտութիւնը իրանց սովորած արհեստների մէջ: Բայց ինքը գործը հետաքրքրական է, իբրև մի փորձ սովորեցնելու և տարածելու կատարելագործված արհեստագործականութեան մէջ:

Իւրաքանչիւր մարդ, որ ծանօթ է մեր դիւղական ազգաբնակչութեան կեանքին, լաւ գիտէ, թէ որքան դանդաղ է շարժվում արհեստի զարգացումը մեր մէջ: Մենք կուտուրայից գուրկ ժողովուրդ չենք, մենք որոշ հմտութիւններ ունենք գնահատան արհեստների մէջ և համեմատած մեր դրացի ազգերի հետ, մենք շատ բաներում աւելի բարձր ենք տեխնիկայի կատարելութեան մէջ. բայց մեր արհեստը և մեր հմտութիւնը անընդատ առաջադիմութեան և կատարելագործութեան շարժի վրա չեն, ուստի և մենք վաճառքի մէջ ենք, որ ոչ միայն կը կորցնենք մեր առաջնութիւնը մեր դրացիների վերաբերութեամբ, այլ և յետ կը մղվենք ուրիշ, աւելի առաջադէմ ազգերից:

Վերջին տարիներում թիֆլիսի մի քանի շրջաններում և մասնաւորապէս կանանց շրջանում տեղի են ունեցել խորհրդակցութիւններ արհեստակարանային այնպիսի ձեռնարկութիւնների մասին, որոնք կարող լինէին կրթական որոշ դեր կատարել մեր արհեստագործ և երկրագործ ժողովրդի խաւերում: Սակայն այդ խորհրդակցու-

թիւնները մինչև այժմ դեռ հնարաւորութիւն չեն ունեցել լուրջ գործնական արդիւնքներ առաջ բերելու և կեանքի վրա ազդեցութիւն գործելու:

Անհրաժեշտ է, որ գործողները աւելի եռանդ և տոկոսութիւն ցոյց տային, որպէս զի կարողանային ենթադրութիւնները և ծրագիրները վերածել իրական գործի և այդպիսով սկիզբ դնէին մի շարք կատարելագործութիւնների տեղական արհեստի մէջ: Եթէ անհրաժեշտ է կազմել ընկերակցութիւններ, բանալ արհեստանոցներ, կազմակերպել շրջիկ ցուցանանքներ և ցոյց տալ ուրիշ տեսակ օգտակար գործունէութիւն, պէտք է բոլորը փորձել ու իրագործել և այնուհետև միայն սպասել հետևանքներին:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԲԱԳՈՒՄ (Նամակ Բաղուստի)

Հոկտեմբերի 12-ին հայոց դրամատիկական խումբը ներկայացրեց «Ապուլ» դրաման, որ Դոստոևսկու հոշակաւոր ստեղծագործութիւնի փոխադրութիւն է, կատարված Կրիլովի և Մուտոզիսի ձեռքով:

Տիկին Միքայել Նատասա Ֆիլիպովնայի դերում խաղաց իր ստանդարտ յատուկ ոգևորութեամբ: Մանաւանդ աջովից արտիստուհուն այն տեսարանը, ուր նա խղում է իր յարաբերութիւնները Գանի և Տոկու հետ:

Արիւնեան խաղում էր Ապուլի դերը: Պետք է ասել, որ մենք առիթ ենք ունեցել տեսնել դերասանին ստալին անգամ նոյն դերում թիֆլիսի Արախտական թատրոնի հայոց քննի վրա և մենք գալիս ենք այն եզրակացութեան, որ նա ապագայում շատ բան խոստացող դերասան է հանդիսանում: Պարտիսանը (Պարֆէն Բագոսի) դերում թէև շատ լաւ խաղաց, բայց յարգելի դերասանից կարելի էր սպասել լաւագոյն խաղ, ըստ առանձին թէ «ու՛մ շատ է տուած, նրանից շատ և պահանջվում է», սակայն, երևում է, արտիստ լաւ չէր տրամադրված, ինչպէս և, առհասարակ բոլոր դերակատարները: Արդե՛ք թատրոնի դատարկութիւնն է ազդում այդպիսի Կարծիք, այն: Եւ իջօք, խումբը դրում է կարգին պիէսներ, խաղում է գերազանցօրէն,

գոնէ խոշոր անհրաժեշտներ չը կան: Իսկ հասարակութիւնը ինչպիսի է հատուցանում նրան. նա չէ սցեյնում թատրոնը և մուտքը չէ ծածկում նոյն իսկ արած ծախքերը: Բնական է, որ արտիստները գուարթ արամագրութեան մէջ չեն լինում: Բայց դիմենք մեր խաղին: Ստեփանեանը անմասն էր իր դերում (գեներալ Եպանչին): Առհասարակ Ստեփանեանը պէտք է համարվի հայ քննի խոշոր ուղեւորը: Նա միշտ լրջօրէն և մտածված կերպով վարում է իր դերերը: Գեներալ Եպանչինի դուստր Ազուլի դերը խաղում էր Գարիկը: Այս համակերպի արտիստուհին, թէև դեռ նորեկ է քննի վրա, բայց իր դերերը տանում է շատ շնորհալի և սրտաբուխ կերպով և հանդիսականը զգում է, որ իր առաջ կանգնած է մի շատ զարգացած և զգալուն քուստի: Գուցէ նոյն իսկ ապագայ բեմական հոշակ: Ճանկանալը արտիստուհուն, որ մեր մարգարէութիւնը կատարվի: Օհանեսը (Գան) վատ չէր, բայց դերասանը տեղ տեղ խաղում է թմբած և առանց կեանքի: Վրոյրը գեղեցիկ ապաւորութիւն թողցի իր դերով (Գանի հօր—գեներալ Իվոզինի դերում), իրան յատուկ հուժկով:

Հոկտեմբերի 15-ին ներկայացրվեց «Պարոն կառավարիչ» ֆարսը 3 գործողութեամբ, վերջում ֆրանսիական կեանքից: Այս ուրախ ֆարսը, որ բաւական լաւ նկարագրում է Պարիզի կարիէրիտները ծառայողական կեանքի մի քանի կողմերը, խաղացվեց արտիստների կողմից շատ համեմատաբար և հաւաքված հասարակութիւնը սասցաւ այդ երկիր իսկական հաճոյք, մի քիչ հոգով հանգստանալով պիէսայի թէթև և ծիծաղաշարժ սիւժէտից:

Արշ. Առաքելեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մշակի-ի № 204 համարում Մարիովից դրած թղթակցութեան մէջ պ. լրատուն յիշատակելով այն հանգամանքը, որ ժողովուրդը յարմարութիւն չունի կիրակի և տօն օրերը ազդեցություն յաճախել, աւելացնում է: «Երբ չը պէտք է կարծի, որ ժողովուրդը բոլորովին գուրկ է քանակալ խոնկ իրանից: քանակալ հետեւում Աւետարանի խօսքերին, թէ «եղիւ բա՛լ գնէ գանձն իւր ի վերայ ոչխարաց», իր հօտի տներն է գնում և այնտեղ միջնորդում:

Գանի որ մասնով մէջ սպրդել է այդպիսի մի սխալ հասարակական ցուրբի ճշմարիտ լուսարարութիւնը անխուսափելիօրէն հարկադրում է ինձ յայտարարել, որ վերջինս զրգումը և դիվանը որոշեց տունը ածուրդով ծախել:

Յուսահատութիւնը կատարեալ էր. հայրը վշտից, յուսահատութիւնից կորացել, բոլորովին ձեռքից գնացել էր. նա գրեթէ խելագար էր: Նրանք տեղափոխվեցին մի փոքր, մութ և խոնավ բնակարան, որ հօր նախկին գործակատարներից միւրը, ինքն ևս աղքատ մարդ, առաջարկեց իր նախկին տիրոջ՝ իբրև ապաստան: Արքայը, գեղեցիկ և մի ժամանակ նախանձիկ փեսացու երիտասարդ Արքայը, ստիպվեց սարքաֆի մօտ աշակերտ մտնել և ամասական հինգ թումանով ծառայել:

Այն, ինչ աղի արաստուք էր թափում մայրը, խնձ մայրը, որ կեանքում այդպիսի գրկանք և դառն օրեր երբէք չէր տեսել: Բայց սուկալի էր հօր, թշուառ հօր յուսահատութիւնը քաշած տանջանքները. նա չէր կարողանում տեսնել զաւակների թշուառութիւնը, ուստի և դիմեց այն վերջին, զարմուրդի միջոցին, որին դիմում են Պարսկաստանում ծայրագոյն յուսահատութեան մասնակից և զուր տեղ արդարութիւն որոնող և չը գտնող մարդիկ:

Մի առաւօտ, երբ Արքայը պատրաստվում էր խանութ գնալու—և պէտք է վաղ գնար տիրոջ խանութը մաքրելու և շուր սփռելու համար—հայրը հրամայեց մնալ:

—Աչքիս լոյսը, ասաց նա, դու այժմ կատարեալ տղամարդ ես. զգում եմ, որ շուտով պէտք է մեռնեմ. գուցէ այնտեղ, երկրում, չը վախճանվեմ:

այդ խօսքերը միանգամայն հակասում են իրականութեան: Չորրորդ տարին է արդում եմ Մարիովում, ուսում ամենաժամ կարգի տեղիս փորձել կարող եմ եւս, առանց որ և է ծանրութիւն զգալու խղճս վրա, կարող եմ սփռել, որ այդ տեսակետից տեղ-Սրբախոն քանակալ Ստեփանեանը հետո է Աւետարանի խօսքերից: Տեղիս գաղութը զիտարարեալս բազմազան է թիւբքանայ պանդուխտներից, մի տարր, որը բնակարար ստանել պահանջ ունի սրտացու, կարելից վերաբերմունքի:

Այս տեսակետից անհիմն չէ այն խոյլ անբաւականութիւնը, որ այժմ նկատվի է գաղութի մէջ քանակալի վերաբերմամբ: Հրաւիրում ենք արժանապատու հօր լուրջ ուղղութիւնը իր պատասխանատու և դժուարին գործունէութեան այս պահասուր գծի վրա:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կովկասի բժշկական վարչութեանը հետազոտում են երեանից, որ հոկտեմբերի 15-ին երեանում պատահել է խօլերայի նման մի դէպք: Հիւանդացի է թաւրիղից կկած մի պարսկահայատակ:

Անդր կովկասեան երկաթուղիների ժանդարմերիայի զիտարարին Երևանից պաշտօնապէս գիկուցանում են, որ Կարմիր-Վանը գրիզում երկաթուղու կապալառու Փօստանի մօտ հիւանդացի կն 4 բանուր. հիւանդութիւնը խօլերայի է և նման է Հիւանդներից 1-ը մեռել է: Ծանթախտի գրիզում, երկաթուղային կապալառու Դալա-օղանի մօտ հոկտեմբերի 15-ին մեռել է մի թիւրքահայատակ բանուր, անունը Աւրան-օղի. փորոճիքի բացումը ցոյց է տրուել, որ նա մեռել է խօլերայից: Նախկին հիւանդացի է Զուլֆայում վարձված են յատուկ շէնքեր՝ հիւանդների կղզիացնելու համար:

Հոկտեմբերի 18-ին Զուլալով կղզայինը, որ 100,000 ռ. են նուրբիլ իրանց կըքօր յիշատակին թիֆլիսում երեանների համար մի յատուկ հիւանդանոց բանալու, մի յայտագիր ստին թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանը, որով ցանկութիւն են յայտնում այդ հիւանդանոցի կարելի եղածին չափ շուտափոյթ շինութեան մասին: Բայց որովհետև քաղաքը կարող է ձգձգել նրա շինութիւնը, դրա համար նրանք խնդրում են վարչութեանը ցոյց տալ այն տեղը, որի վրա պէտք է շինվի յիշած հիւանդանոցը, իսկ իրանք կը դիմեն Պետերբուրգի քաղաքային ինժեներների ընկեր-

Ալլահի գահի առաջ, կարողանամ մեր տունը բանդողի գլխին ուղարկել տալ այն պատիժը, որին նա արժանի է. բայց դու պէտք է խոստանաս ինձ լուծել այս աշխարհում իմ վրէժը հաջի Իբրահիմ:

—Հայր, պատասխանեց Արքայը, ես ոչ միայն կը լուծեմ քո վրէժը, իմ մօրս, բայց վրէժը մեր այս թշուառութեան համար, այլ և ձեռք կը բերեմ մեր առաջվայ դիրքը, բարբորութիւնը. մեծ է Ալլահը և նրա որոմութիւնը. գուր ես դու, հայր, այդպէս յուսահատվում. դու դեռ շատ տարիներ պէտք է ապրես, միթէ թարվես:

—Ո՛հ, գաւակ, իմ օրհասս եկել է. ինձ համար մանր հանգստութիւն կը լինի. բայց դու երգվիր Աստուծո խօսքի վրա, երգվիր, որ ջաննամում անշէջ կրակի մէջ տոչորվես, եթէ վրէժս չը լուծես:

Արքայը այժմ ևս յիշում է բառ առ բառ իր կերած սուկալի երգումը: Հայրը արձակեց նրան, համբուրեց ճակատից և սաստիկ արտասովեց: Այդ աղէկաբար արտասուրը աւելի ամբացրեց Արքայի մէջ անդրդուլի միտքը՝ լուծել վրէժը իրանց կործանիչից:

Նա համբուրեց հօր ձեռքը և գնաց քաղաք: Նոյն օրը, կէսօրին, կատարվեց անուխի դրաման: Հայրը գնաց կանգնեց էմիրի բարձրանարայի մուտքում, ուր միշտ կանգնած է լինում բազմութիւնը և այն բոպէլին, երբ հաջի Իբրաղը, նստած իր ոսկեաւոր նժոյգի վրա, շրջապատված ծառաներով գալիս և իջնում է

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

Հ Է Յ Դ Ա Ր - Շ Ա Հ

(Պարսկական կեանքից)

Պատմուածք Եսիբիարի VII

Լուսնեակի շողը ընկաւ փէշվարայից այն սենեակը, ուր հաջի Արքայը՝ անձնատուր եղած անցեալի սև և մռայլ յիշողութիւններին, մոռացել էր իրական կեանքը, մոռացել էր, որ բակի միւս ծայրին, հանդիպակալ սենեակում տառապում և տանջվում էր նա, որ քսան տարի առաջ իր հօր, հաջի Հուսէյնին, ստիպել էր նոյն սենեակում տառապել և տանջվել:

Նրան թվում էր, որ այն սենեակում տառապող և տանջվողը իր բարի, առաքելի և գորովագութ հայն էր: Եւ պատկերները նորից նկարվում են նրա առաջ արագաբար, մինը միւսի ետևից, մինը միւսից աւելի չարաբար, աւելի մռայլ և աւելի սոսկալի: Իծարխտ և շարքառատ օրերը յաջորդում են իրար. բարեկեցութեան և երջանկութեան օրերին հետևում են դժբախտութեան, չքաւորութեան և կատարեալ թշուառութեան օրեր, որոնք, իբրև պակ, վերջանում են հօր սարսափելի և եղբրբգական մահով:

Իր ծանր հիւանդութիւնից ապաքինելով,

հայրը, յոյրը գնելով Ալլահի և իմամների օգնութեան վրա, կամեցաւ պատուել հաջի Իբրաղի դիմակը և ստիպել նրան վերադարձնել իր գոյքը, որ այնքան անխիղճ կերպով սեփականել էր: Նա բացէրայց ուրացել էր այն գուժարները, մտրակները, որ հաջի Հուսէյնը հաւատացել էր նրան. նա դեռ մի ահադին գումարի պահանջ էր յայտնել, յայտարարելով, որ շատ պարտքեր վճարել է իր գրպանից, ինչպէս և իր զբոսանքից էր հոգացել տան ծախքը: Հաջի Հուսէյնի անշարժ կալուածների վաճառումից գոյցացած գումարները բաւական չէին եղել այդ պարտքերի տոկոսը ծածկել: Ինչ շատ պարտքեր մտու էին չը հանգցրված: Մեղձ հայրը դիմեց շարիաթի, դիվանի օգնութեան. բայց ոչ շարիաթը, ոչ դիվանը որ և է օգնութիւն ցոյց չը տուին նրան: Ծարխաթի և դիվանի ներկայացուցիչները ոչ մի շահ չունէին հաջի Իբրաղի պէս հօգը և հարուստ անձին թողնել և արդէն անանկացած հաջի Հուսէյնի կողմը բռնել:

Այդ անախտութիւնը սաստիկ վհատութեան մէջ ձգեց հօրը. աղքատութիւնը արդէն շէմքի վրա էր. հայրը հեռագնեւ ծախել էր տան մէջ պսակած զարգերը, արծաթեայ և ոսկեայ իրերը և մօր գոհարեղէնը՝ կատարելութեան ծախքերը վճարելու և մի քանի մնացած պարտքեր տալու համար: Նրա ահագին ամբողջ կարողութիւնից մնացել էր միայն իրանց նստած տունը: Մի չարաբաստիկ օր այդ տունն էլ խլվեց. պարտատէրներից մինը, որի պահանջը հաջի Իբրաղը չէր վճարել, գանգատ տուեց

բուժեանքը, կը խնդրէ նրանցից մանրամասն յատակագրի, կը կառուցանէ շէնքը և պատրաստ կը յանձնէ քաղաքին:—Այդ հարցը բնական համար երկէ երկու տարուան նշանակված էր վարչութեան նիստը, որին մասնակցում էին քաղաքի սահմանափակ տեսուչ ըմ. Ստեփանեանը և Չորայիլ եղբայրներից մէկը:

Սուրմալուի նահանգապետ Բոգուսլավսկու սպանութեան մէջ կասկածված թիւրքահայաստանի Միքայէլ Պողոսեան Յակոբեան անունով անձը վերջին ժամանակները ձերբակալել և իզգիբի բանոն էր նետով, որտեղից նա կարողացել էր փախչել: Հոգևորական 17-ին թիֆլիսի 4-րդ քաղաքամասի օլջորօզնի վերահսկիչ Տէր-Սահակովը ձերբակալել է Յակոբեանին Սալգամակի Բագար կոչված շուկայում: Յակոբեանը նորից բանտարկված է:

«Անահիտ» օգոստոսի վերջին համարում կարգում ենք. «Փրանսիական լրագրիչներէն մեծ հաճոյքով կիմանանք, թէ յառաջիկայ ձմեռողը քաղաքը Զուսանեանի մէկ օպերետը, «Fleur d'Orient» տիտղոսով: պիտի ներկայացվի Նուվո-Թէատրին մէջ, որ այժմ կոչվում է Օպերա-Բուֆ: «Պարիզեան մէկ քանի թերթեր համակրանքով կը խօսին դասախօսութեան մը մասին, զոր պ. պրօֆէսոր Գալֆայեան կարդացիր է վերջերս Պոտեմիէրի մէջ՝ հայ երաժշտութեան մասին»:

Իրիւր-էյրաթում սուսական նաւթարդիւնաբերութեան ընկերութեան հանրերում № 10 հորը 316 սաժէն խորութիւնից սկսել է խիւղ մի շատ զօրեղ շարժման 10 դիւյանոց խորվակից: Շարժման սկսվել է շարժ իր կողմէն: խփում է մարտի նաւթ, առանց ջրի ու աւազի խանութի: Դուրս է վիժում օրական 300,000 պուր:

«Le Journal» լրագրի Պետերբուրգի թղթակիցը, խօսելով ընդհանուր տարրական կրթութեան ի նպատակ ուն լրագրիչների կողմից բացված հանգանակութեան մասին, հարգողում է հետևեալը. «Русь» լրագրի գրասենեակները լրքն են աշխարհիկ կանանցով, որոնք մեծաքանակ նպատանք են բերում գիտարկելով մի շարք մարգարտեայ և աղամանեայ մի մասնակ անգնանտեի արժէքով: Միայն հարուստ դասակարգի կանայք չեն նպատակ բերողները, այլ և չքաւոր կանայք, որոնք նուիրում են սրտից բղիսած կօպէկներս: Եթէ ձեզ մասնանի իմ անում այս իրողութիւնը, աւելացնում է թղթակիցը, այդ նրա համար է, որ այս փաստը ժամանակի բնորոշ մի նշան է: 1870-ից ֆրանս-գերմանական պատերազմից յետոյ, առակի կարգ անցած մի նախադասութիւն պատշաճեցնելով ներկայ հանգամանքներին, սասցին, որ Մանչուրիայում յաղթանակ տանողը եսպօնացի ուսուցիչներն են:

Շաբաթ, հոկտեմբերի 16-ին հայ և վրաց

բարձրագոյն դասը, իր խառնութեամբ գնալու համար, նա ձեռները բարձրացնելով դէպի երկինք, գոռում է. «Հայը Իրաք, անիծեալ ներդեալ լինես. անիծեալ լինի քո եօթը պորտը, անիծեալ լինի քո սերունդը, քո որդին, քանդիլի, կործանվի, բրիշակ լինի քո սուն ու տեղը, ինչպէս քանդիլիք, բրիշակ արիք իմ սուն ու տեղը. թող խղճմտանքը որդի պէս կրծէ քո սրտը. թող Ալլահի 12 իմասնները անէճը քաւիտեան լինի քո վրա, թող իմ անմեղ արեւը թափվի քո գլխին»: Եւ արտասանելով այս խօսքերը, հայը լուրում է բէճրուրը (փոքր կէս խէնջալ) փորը, ընկնում գետնին ու մի ժամից յետոյ փչում հողին: Արքայը դեռ պարզ տեսնում է այդ զարնուրի տեսարանը. դեռ լսում է ձորը և քրոջը աղիտողում սուգը հէնց այնտեղ, քարվանսարայի դռանը, նրանց կրկնած անէճը: անըը հաջի Իբադի գլխին:

Դրանից յետոյ Արքայի յիշողութիւնը մըթափում է. նա աղօտ կերպով յիշում է հօր եղբիքական մանրի յաշտորդ դէպքերը. նա թաղեց մի կերպ հօրը և արդէն մտածում էր գուլս վերցնել, փախչել մի անձանօթ տեղ, ուր նա կարող էր անյայտութեան մէջ բաղդ որոնել, երբ, յանկարծ, մի նոր, աւելի սուկալի աղէտ պայթեց: Ալլահը կարծես կամեցաւ իր անմեղ հօր արեան վրէժը լուծել այդ անիրաւ բաղաբից, որի մէջ չը գնովցը մի մարդ, որ կարողանար արդարութիւն պահպանել:

Թէճրանում տարածվեց սուկալի խօլիտ, որ սկսեց ահազին կոտորածներ անել: Ժողո-

թատերակները խուճը, մասնակցութեամբ պ. Սողոմոնեանի, ներկայացրեց Հաւարարի Արաքսեանի նոր թատրոնում, առաջին անգամ Ա. Պէշիկթաշեանի «Արշակ Բ.», դրամա 5 գործ. և վրացերէն լեզով՝ Լինկիի «Օրհնասական դերուստ» վողրվիւր: Սիրողներէց, պէտք է ասել, որ աչքի էին ընկնում պ. Տէր-Առաքելեանը իր զգացված խաղով և երեմնապէս էլ օր. Բէգիշանեանը: Իսկ միւսները, բաւարար կերպով պահպանեցին ընդհանուր անսամբը: Դրամային հետեց վողրվիւր, որի մէջ փայլեց պ. Մատարածէն իր խելացի և կենդանի խաղով ու օր. Բէգիշանեանը իր հըմտութեամբ: Այդ ներկայացումը օր. Բէգիշանեանի, որպէս անուրանալի ժողովրդական բեմին ծառայած աշխատանքի վարձատրութիւնն էր—բէնէֆիտը, որ և հասարակութիւնը չէր զլացել իր ներկայութեամբ արդարացնելու, թէ համակրելի օրիորդի և թէ ամբողջ խմբի յոյսերը: Դանիճը ծայրէ ի ծայր լիքն էր: Օրիորդը վարձատրվեց մի քանի ընծաներով և բուն ծափահարութեամբ: Երկայացումը վերջացաւ ժամը 11/2-ին գիշերով:

Մեկ հարգողում են, որ Հաւարարում, Արաքսեանի նոր թատրոնում, առաջիկայ շաբաթ երեկոյ, ամսիս 23-ին, դերասաններ պ. Արմէնեանի և տիկին Դուրեան-Արմէնեանի մասնակցութեամբ կը ներկայացվին Էմին Տէր-Գրիգորեանի «Դամոկլեան սուր» 3 գործողութեամբ բրաման և Թէօթոր դը-Բանվիլի «Համբողջը» կօմիդիա-ֆէլիտիան 1 գործողութեամբ, առաջին անգամ թիֆլիսում:

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Ամսիս 9-ին, կէսօրից 4 ժամ անցած, 3-րդ «Կաննի-Թափա» կոչված փողոցի տարրական, երեք թուրքեր օֆիցերական(թագաւորական)ստրճանակներով յարձակվում են միմեանց վրա: 25—30 բայլ հեռաւորութիւնից, երկու ընկերներ սկսում են կրակի միւսի վրա: Եւ էլ իր չլողմից կատարել կերպով պատասխանում է: Երկու երեք անգամ ստրճանակները նորոգում ու կարկտի պէս իրար գլխի են թափում: Բայց բարեբախտաբար, այնքան արձակված գնդակներից ոչ մինը իր նպատակին չէ հասնում: Հետաքրքիր բազմութիւնը հաւաքված՝ ախանտես էր այդ զազանային տեսարանին, որը մասաւորապէս 10 րօպէցի աւել տեսց: Ահա այդ րօպէին, պատահմամբ, անցնում էին նոյն տեղով երկու թուրք մշակներ, որոնք զարկվելով արձակված գնդակներից, անմիջապէս վայր են ընկնում. մէկը մի քանի րօպէից յետոյ մեռնում է, իսկ միւսին՝ անյուսանելի դրութեամբ տանում են հիւանդանոց»:

Չանգիւղերի գաւառի ԵՐԹԱՌՈՒՄԻ գիւղից մեզ գրում են. «Գիւղացի Չոհրաբ Իրիգորեանը և մի քանի ուրիշները, արօրը հանելով դաշտը, աշխատանքը հերկելիս, մօտաւորապէս գիւղից 4 վերստ հեռաւորութեան, վրա մօտակայ անտառից 10-ի չօք սպ սուսազինված վրդի ունեւոր մասը փախաւ քաղաքից. չքաւոր մասը, մեծամասնութիւնը, գիշեր ցերեկ խնւրված մղկիթներում, թէքաներում, օգնութիւն, ողորմութիւն էր հայցում Ալլահից և իմամներից, կարծեք ծծնելով, օժիբը պատելով: Բայց Ալլահը և իմամները անխնայ էին. մարդիկ ճանձի պէս կոտորվում և թափվում էին փողոցներում: Լաց ու կոծ, սուգ, շիւան բռնել էր ամբողջ քաղաքը: Աւաղ, Ալլահը չը խնայեց և Արքային. մայրը, գորովագութ, թշուառ մայրը, թուլացած գաւուն զրկանքներից, մաշված, հոգսերից և վշտերից, նոյնպէս զո՛ գնաց սուկալի պատուհանին: Նա կարողացաւ միայն արտասանել այս խօսքերը. «գաւազ, վեր սու քրօշը. փախիր, փախիր իսկոյն այս քաղաքից և էլ յետ մի նայիր»:

Արքայը մի կերպ թողեց մօրը իր մանկութեան ընկեր և դրացի Գրիգորի օգնութեամբ և ունեցած չունեցածը բարձրով մի էջի վրա, երկրորդ օրը քրոջը վեր առաւ ու փախաւ գնաց Գնաշան, ուր մի հօրեղբոր որդի ունէր: Ժանապարհի ուրիշ փախողները նա լսեց, որ նա չի Իրազի որդին Չէյնալը խօլիտայից մեռել է, որ ինքը հաջի Իբադի հէնց այն օրը, կրք տեղի ունեցաւ իր հօր անէճը և մահը, հիւանդացի էր ու ամբողջ մի ամիս կեանքի և մահվան մէջտեղ էր մնացել:

Բայց նա այլ ևս չէր մտածում հաջի Իբադի և Չէյնալի մասին. արեւտալի, անընդհատ դժբախտութիւնները ըլժարել, մեղքել էին նրա մէջ զգացումները. վշտի սաստկութիւնը անզգայ էր դարձրել նրան. նա շմամի պէս էր և միայն այն էր յիշում, թէ պէտք է փախչել,

թիւրք ազգակներ յարձակվում են մշակների վրա և ջրելով արօրի բոլոր եզները, անհետանում են անտառի մէջ: Մշակները հասնելով գիւղը և յայտնելով եղբուրեան մասին, գիւղացիք ընկնում են աւազակների ետեից և մինչև երեկոյ փնտռելով, ոչինչ չեն գտնում»:

ՆՈՐ. Շէն գիւղից (Շուշու գաւառ) մեզ գրում են. «Գիւղացի» անուանված թուրք գիւղի ընկերները հանգիստ չեն տալիս խեղճ գիւղացիներին: Չը կայ Նոր Շէնում և մի քանի այլ հայ գիւղերում, մի գիւղացի, որի գոմէջը, եղը, կողը, կամ այլ գիւղացուն անհրաժեշտ, ընտանի կենդանիները՝ «Գիւղացի» թուրքերը ը մի քանի անգամ յափշտակած չը լինեն և կրկին՝ փողով յետ դարձրած տիրոջը: Նորերս այդ տեսակ մի դէպք պատահեց. գիւղացիների մէկից գիշերով գողանում են գոյգ եղը. տէրը արթնանում և տեսնում է, որ եզները չը կան. իսկոյն հասկանում է, որ Գիւղացի թուրքերն են տարել. ուղևորվում է գէպի թուրքերի գիւղը և պահանջում գողացած եզները. թուրքերը 40 րուբլի փող են պահանջում եզները յետ դարձնելու համար: Խեղճ գիւղացին, որի մի կտոր հաց ճարելու միակ միջոցը զոյգ եզն էր, դառնում է գիւղը, պարտք վերցնում մէկից, տալիս գողերին և յետ բերում կրկնակի գնած եզները: Հարցնում էր. «Ինչի՞նչ ուստիկանապետին չես յայտնում, որ եզներս «այս ինչ» գիւղի թուրքերն են տարել»: Պատասխանում է. «Գիշերը քնած ժամանակ գալիս են սպանում, երեխաներին անտուն, անտիրակներ թողնում, իսկ գրացիներից ոչ-որ չէ օգնում. ինչպէս յայտնեմ»: Ի՛նչ կարող էք պատասխանել:

ՄՈՒՄԱՌԱՅ, գիւղից (Չիվանշերի գաւառ) մեզ գրում են. «Մի ժամանակ մարդասպանութիւնը կարծեք մեր թուրք հարեանների մենաշնորհն էր միայն: Սակայն ոչ միայն թուրքերը չեն վերջ տալիս այդ բարբարոսական գործողութիւններին, ինչպէս իրաւունք ունենք սպանելու, այլ վերջերս նայեր էլ յետ չեն մնում նրանցից: Անցեալները շաբաթների մի երկու թուրք են սպանվել, և հիմա ամբողջ գիւղը թշնամացել է մեր հարեան Մաղաւուզ գիւղի հետ և ոչ գիտե ի՛նչ կարող է պատահել, եթէ հայերը չը գողտանան և երկու կողմից չաշխատան նախկին համերաշխութիւնը վերականգնել: Ամառվայ վերջը նոյն Չիվանշերի հայաղում, Բէթիկիւրում, մեծ ընդհարում տեղի ունեցաւ ինչ որ բէգերի մէջ, որի արգիւնքը եղաւ երկու սպանված—Իմայիլ-բէգ Հիւմբաթ բէգ-օղլի Փաշաբէգով և Թուստամ Ալիօրադ-օղլի: Բայց աւելի քստմնելի է, երբ խաղաղ հայ գիւղացիներ և եղբայրասպանի անարգ դերը ստանձնում: Անցեալներում մեր գիւղացի Սիմօն Դահրամանեանին (Շղաղունց), հնձելիս արտի մօտ գիշերած ժամանակ, սպանում, կտոր-կտոր են անում, և այդ բանում մեղադրվում են... հան-

փախչել հեռու, հեռու, ազատել իրան և քրքրել... Իրանցից յետոյ, խօլիտան դեռ ամբողջ երեք ամիս աւերակներ էր գործում Թէճրանում, առեղի կոտորածներ էր կատարում:

Արքայը և բոլոր զոյգ և առողջ հասան Գնաշան, ուր նրանց պատասպարեց հօրեղբոր որդին, որ մի համեստ արհեստաւոր էր, յուսադրեց քաղաքից րեց և խրախուսեց: Արքայի համար մի թեթև գործ գտաւ, գրագրի և հաշուապահի պատճան մի բէգաբի մօտ: Քիչ քիչ Արքայը ուղքի եկաւ. նրա բախարից, իր հօրեղբոր որդու դրացին, որ մի ունեւոր սէլիդ էր, մի տարուց յետոյ իր քրոջը հաւանելով, կնութեան առաւ իր որդուն. այժմ Արքայը, ազատվելով քրոջը հոգատարութիւնից, կարող էր աւելի ազատքէն գործել: Վշտի սաստկութիւնը անցած էր, բայց նա, այդ վիշտը, անթեղ կրակի նման, արձարձվում և պահվում էր հոգու խորքում: Եւ ամեն անգամ, որ նա յիշում էր հօրը, նրա սուկալի մա՛րը, մօր տանջանքները, նրա յիշողութեան մէջ թարմանում էր և այն սուկալի երգումը, որ նա սուկել էր հօրը լուծել վրէժը անելի հաջի Իբադի, իր ընտանիքի բոլոր թշուառութիւններից հեղինակից: Նա խնայողութիւններով երեք տարվայ ընթացքում մի փոքր գումար հաւաքել, բացել էր Թիֆլիսի (գեղավաճառի) մի փոքր խանութ, երբ մի օր—ո՛չ, Արքայը շատ լաւ յիշում էր այդ բարեբախտ օրը, բամազանի 18-ին, հիշկենդանի, որ այլ ևս նրանից ոչ մի հետք չէ մնացել Թէճրանում: Պատմում էին, որ խօլիտայի ժամանակ մեռել էին նրա կինը, որդին, Զէյնալը և աղջիկը, ինքն ևս վարակվել էր,

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՄԿԱՍՏԱՆԻՑ

Մայ, հոկտեմբերի 7-ին
Սեպտեմբերի վերջերին Սոյի Արք կոչված քաղաքամասում կայացաւ մի փոքրիկ ցուցահանդէս, որը պատկանում էր տեղիս Գերմանահայկական որբանոցի արհեստագիտական բաժնին: Յոյցի դրված էին ուստայագործութեան և ստաղձագործութեան զանազան տեսակ գործվածներ ու շինվածներ, որոնք պատրաստվել էին յիշեալ որբանոցում հայ որբերի ձեռքով: Այստեղ աչքի էին ընկնում աւելի ստաղձագործական շինվածները, որոնք իրանց տեսակով և նրբութեամբ համապատասխանում էին Եւրոպական կարասիներին. առանձին ուշադրութեան արժանի էր քանդակագործութիւնը, որը առաւել փայլ էր տալիս արհեստին:

Մի ընդարձակ և շքեղ դահլիճում կարգով շարված էին վերայիշեալ իրերը, այլ և այլ տեսակ գոյնգոյն բրդէ և բամբակէ գործվածներ, սեղաններ, աթուռներ, պահարաններ և զանազան տեսակի կարասիներ: Ժողովրդի բարձր դասակարգից ներկայ եղողներ շատ կային. գնորդներ էլ ի հարկէ քիչ չէին:

Ինչպէս լսում ենք, որբանոցի հիմնադիր յարգելի զօրտօր Յ. Լէպցիուսի նպատակն է բաց անել Արքպատականում մի արհեստագիտական դպրոց, յիսունի չօք ուսանող աշակերտներով, զանազան գաւառներից, որպէս զի արհեստաւոր դասակարգի յառաջդիմութեանը նպաստած լինի. դրանից աւելի օգտվելու միջոցներ ունի այս քաղաքի արհեստաւոր դասակարգը:

Որբան ևս կարողացայ տեղեկանալ, ոչ միայն Սոյում, այլ և ամբողջ Արքպատականում, երկար տարիների ընթացքում առաջին անգամն է պատահում տեսնել մի այդպիսի ձեռնարկութիւն, որի նպատակն է ոչ միայն ժողովրդի ճաշակը դէպի նորաձեւութիւն փոխելը, այլ որ մի տեսակ մրցում առաջ բերէ տեղական հայ արհեստաւորների մէջ դէպի կատարելագործութիւնը: Թէև հին ժամանակից Սոյում եղել են մի քանի տասնեակ ստաղձագործներ, բայց նրանց մէջ երբևիցէ հազու եղել է մէկը, որ ուշադրութիւն դարձնէ արհեստի ծաղկիցնելու վրա. դրա համար էլ արհեստի ձևը միշտ էլ անփոփոխ մնացել և ինչ որ արհեստաւորը շինում էր 20—30 տարի առաջ, նոյնն է և հիմայ, քիչ բացառութեամբ. անշուշտ դրա պատճառը ոչ միայն ժողովրդի ճաշակի անփոփոխութիւնն է, այլ արհեստաւորների մրցման բացակայու-

բայց առողջացել: Առողջանալուց յետոյ նա սկսել էր ծախել իր կարուածները, ժողովրդ ստանալիները և իր գեղեցիկ ապարանք վազի անելով Շահարգիւլ-աղիմին այն պայմանով, որ նրա արգիւնները կերակրվին աղքատները, մեկնել էր քաղաքից, յայտնելով թէ ուխտի է գնում Մէկբա: Այդ օրից անցել է երկու տարի և ոչ որ չը գիտէ, թէ ինչ եղաւ նա, որտեղ մնաց. գաւազները ևս նրան չեն տեսել ամենին Մէկբայում և նրան արգէն սկսել են մտանալ: Նոյն իսկ ենթադրում են, որ նա վախճանվել է և յայտնի չէ թէ ինչ է եղել նրա ահապին հարստութիւնը, որ նա կանխիկ դրամի էր վերածել և հետը տարել:

Ճիշդ է, սոյ տեղեկութիւնները իր ոխերիմ թշնամուն հասած դժբախտութեան մասին կոտորեցին վրէժխնդրութեան ծարաւը Արքասի մէջ, բայց ամեն անգամ, երբ նա յիշում էր հօր սոււած սուկալի երգումը, այդ ծարաւը դարձեալ սաստկանում էր: Արքայը որոշեց աշխատել մի քիչ հարստանալ և ապա ձանապարհողութիւն կատարել ու որոնել հաջի Իբադի: Նա արգէն կարողացել էր իր փոքրիկ խնայողութիւններով երեք տարվայ ընթացքում մի փոքր գումար հաւաքել, բացել էր Թիֆլիսի (գեղավաճառի) մի փոքր խանութ, երբ մի օր—ո՛չ, Արքայը շատ լաւ յիշում էր այդ բարեբախտ օրը, բամազանի 18-ին, հիշկենդանի, որ այլ ևս նրանից ոչ մի հետք չէ մնացել Թէճրանում: Պատմում էին, որ խօլիտայի ժամանակ մեռել էին նրա կինը, որդին, Զէյնալը և աղջիկը, ինքն ևս վարակվել էր,

(Կը շարունակվի)

շարժողութիւնները այն տեղում, ուր հարբու-
թիւնը յանգում է ընդհանրի մաս՝ լուրջ կեր-
պարանք են ստանում: Ռուսները այնքան ե-
ռանդով են պատասխանում, որ բոլոր հետա-
քրքրութիւնն և երկեղը կենտրոնանում է այս
կէտում: Ռուսներին և թշնամու մէջ տարածու-
թիւնը կազմում է 500 մէտր: Երկու բանակ-
ները մէկը միւսի վրա են գնում, կարծես պա-
շարման ժամանակ գործելիս լինէին: Եսպո-
սացիները պատասխանեցին այն անյայտու-
թեան, որ ունեցան Պուարտուրի գազաթի-
վրա, ուսմաներին յետ մղելով մի ուրիշ գա-
զաթից՝ Ֆինիսպուրի մաս, Շախէից անտա-
ճը նայելով որ ուսմանը ցերեկվայ ուսակո-
ծութեան ժամանակ կորցրին իրանց կազմի
60%, այնու ամենայնիւ եսպոսական հետևա-
կազոր միայն գեղերը կարողացաւ ուսմաներին
յետ մղել: Իրբըր անոնց յետոյ՝ եսպոսա-
ցիները իսկոյն նրան թողին: Ամեն գեղեր տե-
ղի են ունենում ընդհարուհներ: Հրացաններ
և թնգանութիւններ կրակը չէ դարձրում: Ես-
պոսացիները օգնական զօրք ստացան 12 դի-
վիզիայի չափ, որ Պուարտուրից է բերված:
Երկի մի բանի օրից մեծ կոնս տեղի կունե-
նայ: Մի բանակի մէջ որ և է շարժում հակա-
ռակորդ բանակի մէջ առաջացում է համա-
պատասխան շարժում: Արևմտեան կողմը զրոն-
վող գեղերից փախուստը շարունակվում է,
բայց Մուկղէնը այլ ևս չէ լցվում, սրովհետև
վախեցած շատ ընտանիքներ վերադառնում են
իրանց օջախները:

ՉիճՈՒ, 18 հոկտ: (Բէյտէր): Պուարտու-
րի մասին ուսու գերիները պատմածները տար-
բեր են և միայն մէկ բանում նման են, որ
բոլորը նշանաւոր կերպով յուսարեկ են եղել,
որովհետև Ստեսիլ, պաշտպանների ոգին
բարձրացնելու համար, յաճախ խոսում էր թէ
բարտեական էսկադրան շուտով գալու է և
Կուրօպատկինը վերցնելու է պաշարումը: Այդ
յոյսերից հրաժարուով սաստիկ ազդեց բեր-
զապահ զօրքի վրա: Ստեսիլ յայտնեց, որ
բանի ինքն գոնէ հեղաք մարդ կունենայ՝
անձնատուր լինելու է: Անընդհատ ուղարկու-
ծութեան պատճառով, ուսական նաւերը ստի-
պված են յաճախ փոխել տեղերը: Սեպտեմբե-
րի 24-ից սկսելով, «Պուարտուր» և «Պե-
րեպետ» նաւերին յաճախ դիպում են ուս-
ներ: «Բէյտէր» նաւի էկիպաժը Շանգհայ-
յում կը միանայ «Ասիայի» էկիպաժին: Յգին-
դատում եռանդով կարկառվում է «Ճեսարե-
վի» զբոսակիրը: Պաշտոնական տեղեկութիւն-
ներին համեմատ, «Շախէ» խորտակվեց. մի
շաբաթ անալ երկու փոքրիկ շոգնաւ, Քրան-
սիական դրօշակով, ազմամթերքներով և ու-
սանտի պաշարով, պատնելով պաշարման գիծը,
եկա Պուարտուր:

ՊԵՏԵՐՆՈՒՐԳ: Պաշտոնական: Գինեբալ-ա-
դիւտանտ Կուրօպատկինի ամենապատակ հե-
ռագիրը 1904 թիւ հոկտ. 19-ից. «Հոկտեմբե-
րի 19-ի գեղերը պատերազմական ընդհարում-
ների մասին զեկուցումներ չեն ստացվել: Այդ
մասին ամենապատակօրէն զեկուցանում եմ
Ձերը Կայսերական Մեծութեան»: Գինեբալ-
ադիւտանտ Սախարովի հեռագիրը գլխաւոր
շտաբին հոկտ. 18-ից. «Հոկտ. 17-ին սեր ձախ
թիւ վրա կատարները և 21/2 հարիւրեակ
կազակները կատարեցին խուզարկութիւնն
հարաւ արևմտեան սղոյնութեան Սանգրեպցի
գեղից հարաւ եղած լեռնաշղթայի վրա: Մեր
զօրամասին հանդիպեց թշնամու մի խումբ,
կազմած սօս մի վառ հետևակից և մի էսկա-
զրօնից: Եսպոսացիները յետ մղվեցին լեռ-
նաշղթայից և մեր զօրամասը սաստիկ խու-
զարկեց թունիկ գետի ձախ ամիրը Փատեա-
դուանցի գեղի ուղղութեամբ: Այդ և գրացի
գեղերից, որ պաշտպանուց կան պիտակի մէջ
էին զրկած, հակառակորդը գուր սղվեց ար-
տիկրական կրակով և մեր զօրանցիքը գի-
զերը: Նահանջելով դէպի Լիդուսիդիանտուն
գեղը: Փուտեադուանցիցիք 2 վերստ հարաւ,
սարքած գիրքի վրա, հակառակորդին իր
երկու բատարեաններ խաչած արտիկրի-
ական կրակով գնդ կոծեց մեր արտիկրիան:
Կազակներին սի հարիւրեակ Կոստոմովի Եստու-
լի անաջորդութիւն: Եր խորական միահամուռ
յարձակում գործեա թշնամու բատարեաններից
սկի վրա: Յարձակուող իր մի մասը թուա-
կրամաների և բառաւոր իր ստրութիւն-
ների մէջ, իսկ միւս մասը, որ սղված էր
ստրիկրական խրամանների վրա, հանդի-
պեց երկու թէ թե թե արեկներին և յետ
բազկից: Հարիւրեակը կ'էլ ցրեց՝ վերաւոր և
մտած՝ 40-ի չափ կազակ: Մի բանի գեղակ-
ներով վերաւորվեց հաստուլ Կոստոմովը: Հա-
կառակորդի գիրքը և նրա վրա եղած ուժերը,
մեր ձիււոր խումբը վերադարձաւ:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱՄԻՆՍԿԻ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒԿԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻԿ-ԱՂԱՍՏԱՆԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՎՕԿՉԱԼԻ ԼՆԵՊԻՊ,
Մէլիք-Կարագեղեանի տանը

Նոր բացված «ԳԻԳԻՆՆԱ» խանութում
միշտ կարելի է ձեռք բերել ամենաթարմ և
մաշտիկ գնեցող կարակի, շվէյցարական-
հօլլանդական և անգլիական պանիր,
նիւր, սմետան, տփօրօգ, մեկր, հալած
իւղ, հաւկիթ, քաղցրաւէնիներ և այլն
և այլն:

Նոյնպէս ցանկացողներին ոչ պակաս երկու
կրուժակ կաթ օրական, ուղարկվում է առանձն
(չ. ո. կ.) 4-6

Լ ո յ ա տ ե ս ա լ
ԱՐԱՐԻ

ՍՐԲԱՉԱՆ ԺԱՄԵՐ
(Բանաստեղծութիւններ)

Գիրք՝ 20 կողմ.
Ծախվում է նոյն հեղինակի
Գ Ե Բ Բ Ա Ն Կ Ա Ն Հ Ի Ի Ա Ն Գ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն
Պ օ է մ ա ն
Գիրք՝ 20 կողմ.

Հասցէ՝ Тифлис, Ртищевская 7а, Арташеу
Абелянцъ կամ Книжный магазинъ «Гуттен-
бергъ».
Կ. հ. շ. 4.

Լոյս տեսաւ
«ԿԱՐԳ. ԱՍՏՈՒՍՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ»

Գրատպութիւն. հինգերորդ տպագրութեամբ
աշխ. Գիրտ ա. ք. Աղանանի
Գիրքն է 50 կողմից
Պահաւոր գտնվում է Կենտրոնական գրադա-
նասանդուում: 2-10

Մամուլի տակ է
ԲՃ. Ն. ՏԵՐ. ԻՍԱՀԱԿՆԵԱՆԻ

ԽՕԼԵՐԱ

Ցանկացողները դիմում են հեղինակին՝ Алек-
сандрополь, доктору Н. С. Теръ-Саакянъ.
չ. հ. շ. 2-3

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Ս. Գ. ՇԵՐՄԱՉԱՆԵԱՆՑ

Ընդունում է հիւանդներ (բժշկութիւն, պոսթ
և արհեստական ատամներ շինել):
Առաւօտեան 9-2
Երեկոյեան 4-7
Վանքի Մեծ փող. տուն Մարտիրոսեանի:
(4. չ.) 16-100

ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԼՍԻԱՍԱՐՄԱՍԱՐ

Ս. Ս. ԱՖԱՆԱՆԵԱՆԻ

Գ ա ն ձ ա կ ի յ մշտապէս տեսափոխվել է
ընկերվում է թի ֆ ի ի ս ո ս մ Վօդնեսնակի
փողոց Գալաթարովի տուն № 9. (ա. օ.) 18-30

Բ Ճ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Գր. Տեր-Գրիգորեանց

ընդունում է հիւանդներին—ներքին (ժամանա-
բապէս կրծքի) և երեխայոց հիւանդութիւննե-
րի. ունի բէնտալէնեան կարիւստ. 154. Միջա-
կեան պրօսպէկտ, տէլէֆօն 825.
(չ. հ. հ. չ.) 95-105

Բ Ճ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Ս. ԳԵՈՐԳ-ԲԵԳԵԱՆ

ՎՁՔԻ ՀԻԻԱՆԻԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան 5-ից մինչև 7
Կիլիմեմուսկայա փողոց № 8: (ա. օ.) 32-100

Բ Ճ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Բժշկ. Բ. Նարատարեան

տեղափոխվելով Թիֆլիսից ՐՕՍՏՈՎ
Հիւանդներին ընդունում է 11-12 ժ. առ.
և 7-8 ժ. երեկոյեան.
Б. Садовая, 136, д. Бакалова.
(ա. կ. Ե. հ.) 82-100

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

ՕՐ. Շ. ՏԵՐ-ՆԻԿՈՂՈՑՈՍԵԱՆ

Վերադառնալով վերակուել է հիւանդների ըն-
դունելութիւնը անաւօտեան 9-ից—2 ժ. երե-
կոյեան 4-ից—7 ժ.
Հասցէ՝ Վեյմարիսկայա թիւ 6: 6-12

Բ Ճ Ի Շ Կ

Ս. ՄԻԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ընդունում է ժամանաբապէս սիֆիլիս, մոր-
թու և վնասուած արտ ունեցող հիւանդներ
ամենայն օր 12-2 առաւօտ. և 5-6 երկ.
Մեծ Վանքի փողոց, տուն Կուզանովի—դե-
րասն կից: (չ. շ.) 16-10

Բ Ճ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Ա. Յ. ՔՍԹԱՆԵԱՆ

Վերակուել ընդունելութիւնը.—ներքին և
զգային հիւանդութիւնները: Ամեն օր
9-11 ժ. առաւօտ և 5-7 ժ. երեկոյեան:
Վեյմարիսկայա փողոց, № 13. ա. Սա-
ֆարովի: (Ե. հ. կ.) 13-20

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐԲՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ձեռնարկութիւն Կայսերական թատրոնների
արտիստ Լ. Գ. Բոնեպոլի

Այսօր, չորեքշաբթի, հոկտ. 20-ին վրաց դը-
րամատիական ընկ. ներկայացում:
Կը ներկայացվի

ԺՈՂՈՎՐԻԹ ԹՇՆԱՄԻ (Բժիշկ Շտոկման)

դրամա 5 գործ. Իրանի
Սիկզըր Երեկոյեան ժամը 8-ին:

Վաղը, հինգշաբթի, հոկտ. 21-ին, կը ներ-
կայացվի «ԺԻՉԸ ՉՍ ՅԱՐԵԱՆ» օպեր. 4 գործ.
Երաժշտ. Գլխավոր: Ուրախ, հոկտեմբերի
22-ին ՆԵՐՏՈՆ օպերայի ընդհանուր թուրքու-
ցիայի առիթով ներկայացում չի լինի: Շաբաթ,
հոկտեմբերի 23-ին 3-րդ ներկայացում ԳԱՂԱ
ժամանակցութեամբ Գոնսիօ կը ներկայացվի
1-ին անգամ նոր պարագաներով ՆԵՐՏՈՆ,
օպեր. 4 գործ. Երաժշտ. Բուրբուրեյի:

Պատրաստում են ներկայացնելու առաջին
անգամ օր. Ֆիֆի, օպեր. 1 գործ. Երաժ. Կիւրի.
1-1 Կատվարիչ՝ Ի. Ա. Կելլեր

Թոյլ տւէք «Մշակ» լրագրի միջոցով յայտնե-
լու հետեւալը.

Թիֆլիսի Ծղնիթ գիւղի Նայ աղագրական-
թիւնը բողոք պարտաւորութիւն դրեց իմ վրա
ի դիմաց իր անասան շնորհակալութիւնը
յայտնելու թիֆլիսեան կ. ՅՈՂՀԱՆՆԷՍ
ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ ՇԱՂԱՄԵԱՆՑԻՆ այն շքեղ ըն-
ծայարութեան առիթով, որ նա արել է
տեղիս հայոց կեկեղեցու ս. սեղանը հիմքից
մարմարեայ բարով շինելու համար:
Ծիառէ՛ք՝ Ասեփանոս քահ. Երամեանց

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

Միայն Միխայիլ Լիբեդիլի
«Этикетъ утверждёнъ прав.» մակագրութիւնով:

Պահանջեցք ամեն տեղ «ՕՐՈՐԻՆ»:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

№ 1 ՄԱՀԻԿ-ՄԵՍՐՈՊԵՆԻ ՄԵՏԵՆԱԿԱՐԵՆ № 1

Լ Է Օ

Ա. ՄԵՍՐՈՊ

Հրատարակութիւն Ա. Պողոսեանի
Էջ 336

Գիրքն է 75 կողմ. (2 Ֆր.) ճանապարհած. 1 ր.
(2 Ֆր. 50 սանտ.):

Վերագիր վճարով ստանալու համար ուղար-
կելու է 25 կողմ. նամակագրում:
Կարելի է ստանալ թիֆլիս, «Գուսսեներ»-ի
գրախոսարանից և Մ օ ս կ վ ա, Արսէն սար-
կաւազ Սիւտեանից:

(Армянский пер., домъ армянской церкви)
3-10

Լոյս տեսաւ և ի ցոյց է դրված Կենտրոնական
գրախոսարանում

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԶԻ

Բեղաների մեծագիր (96x68) պատկերը,
սովորած Լայպցիգի Պրինկաու նշանաւոր գոր-
ծարանում 14 գոյնով:

Հրատ. Գրեւտ ա. ք. Աղանանի

Գիրքն է առանց ճանապարհածախի 3 ր.

Մինչև պատկերների ստացվելը բացված է
բաժանորդագրութիւն: Ցանկացողները այժմէն
վճարում են 1 ըուրլի, ֆիացի ուլ պատկերը
ստանալիս: չ. ո. 4-10

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԾԻՆՈՒԹԵԱՆ
ՄԷՉ ԱՌԱՋԱԿԱՐԳ ԶԱՇՇԱՐԱՆ

„ԱՆՕՆՆԱ“

Ամեն օր նուագում է ՅՄՏՏԻ ԲՈՒՄԻՆԱ-
ԿԱՆ ՕՐԳԱՆԻՍՏ, ցերեկով 2 ժամից մինչև 5
ժամը, երեկոյեան 9 1/2 մինչև 2 ժամ:

3-4 (ու. շ. Ե) Ե. Տ. Բօնապարչիկօ

Լ ո յ ա տ ե ս ա լ

Տ. ԵՃԻ